

Utemeljitev za imenovanje dr. Tomaža Luckmanna, profesorja emeritusa, za častnega člana Slovenskega sociološkega društva

Prof. dr. Tomaž Luckmann, naš rojak, sociolog, ki sodi v sam vrh svetovne sociologije, se je rodil 14. oktobra 1927 na Jesenicah. Tu je obiskoval osnovno šolo, dva letnika gimnazije je opravil v Ljubljani. Filozofijo, psihologijo, zgodovino in lingvistiko je študiral na Dunaju, v Innsbrucku in na New School of Social Research v New Yorku. Tu je tudi doktoriral iz sociologije religije (1956). Njegov najpomembnejši univerzitetni učitelj – poleg cele vrste drugih znanih imen - je bil Dunajčan Alfred Schütz, utemeljitelj fenomenološke smeri v sociologiji. Ko je Schütz leta 1959 umrl, je Luckmann prevzel njegovo mesto na New School of Social Research. Tu je predaval do leta 1965, ko je postal profesor sociologije na univerzi v Frankfurtu, od leta 1970 pa do upokojitve je predaval an univerzi Konstanz na Bodenskem jezeru. Prav tako je predaval na mnogih univerzah kot gostujoči profesor, med drugim na Harvardu in Stanfordsu (Center of Advanced Studies in Behavioural Science Fellow).

Konec osemdesetih, v devetdesetih in v novem tisočletju je prof. Luckmann predaval na Fakulteti za družbene vede, jubilejno pa na Filozofski fakulteti v Ljubljani, na oddelku za sociologijo ter na tradicionalnih Socioloških delavnicah in Raziskovalnih taborih Šolskega centra Rudolfa Maistra v Kamniku. Leta 1989 je na ljubljanski univerzi izvoljen za rednega profesorja.

Tudi sedaj kot upokojen profesor emeritus je dejaven in ustvarjalen, saj je v zadnjih letih objavil kar nekaj odmevnih del, kjer se ukvarja z intermediarnimi institucijami, socialnim kapitalom in moralno komunikacijo. Prav tako še naprej predava širom sveta kot gostujoči profesor.

Na podlagi svojega znanstvenega dela ima prof. Luckmann več častnih doktoratov, leta 1992 je dobil tudi častni doktorat Univerze v Ljubljani. Leta 1997 je postal dopisni člana SAZU. Je član vrste mednarodnih profesionalnih združenj, gremijev, uredništev strokovnih revij, častni član Avstrijskega sociološkega društva, leta 2002 mu je Nemško sociološko društvo na srečanju v Leipzigu podelilo priznanje za življenjsko delo - danes bo postal častni član Slovenskega sociološkega društva.

Znanstvenoraziskovalno delo prof. Luckmanna je vezano na sociologijo religije, sociolingvistiko, sociologijo znanja, teorijo komunikacijskih zvrsti, vseskozi pa se posveča epistemološkim in ontološkim vprašanjem sociologije. Znan je postal že s knjigo *Zum Problem der Religion in der modernen Gesellschaft* (1963), zlasti po njenem

prevodu v angleščino, v katerem je 1967 izšla njena dopolnjena izdaja pod naslovom *The Invisible Religion* in bila nato prevedena v več drugih jezikov, v slovenščino pod naslovom *Nevidna religija* (1997). Dokončno pa se je uveljavil z delom *The Social Construction of Reality*, ki jo je napisal skupaj s Petrom Bergerjem in je prevedena v dvanajst jezikov, v slovenščino pod naslovom *Družbena konstrukcija realnosti* (1989). Tretje pomembno delo sestavlja dvodelna knjiga z naslovom *The Structures of Life-World* oz. *Strukturen der Lebenswelt* (soavtor pokojni Alfred Schütz, 1979 in 1984). V okviru zbirke UTB je kot učbenik izšla Luckmannova knjiga *Lebenswelt und Gesellschaft* (1980). V naslednjem sklopu so dela, v katerih se ukvarja z sredniškimi ustanovami, orientacijami in smisli. S Petrom Bergerjem je napisal tudi knjigo *Modernität, Pluralismus und Sinnkrise. Die Orientierung des modernen Menschen* (1995), ki je bila prevedena v slovenščino pod naslovom *Modernost, pluralizem in kriza smisla, orientacije modernega človeka* (1999). Leta 1998 je izdal (s sodelavci) *Moral im Alltag. Sinnvermittlung und moralische Kommunikation in intermediären Institutionen*. Leta 1999 je uredil (z Jörg Bergmannom) *Kommunikative Konstruktion von Moral 1998* in je tudi sourednik zbornika *Strukture prostora in časa*, ki bo izšel v Kamniku.

Prof. dr. Luckmann pojmuje sociologijo kot humanistično disciplino – ne pa zgolj kot pozitivistično in empiricistično znanost - ki mora obravnavati človeka in družbo v pristno zgodovinski optiki, zato se zavzema za dialog z ostalimi humanističnimi vedami, kot so antropologija, zgodovina in filozofija. Če sociologija tega ne bi počela, bi se izneverila svojemu predmetu in posebnemu poslanstvu, ki ga je utemeljil že Max Weber, radikaliziral pa Alfred Schütz. Predmet sociologije je družba kot del človeškega sveta, ki ga oblikujejo in živijo ljudje, ki hkrati oblikujejo tudi sami sebe.

Luckmannova sociološka teorija se v veliki meri navezuje na socialnofenomenološke študije Alfreda Schütza. Njegov cilj je oblikovati matrice univerzalnih struktur človekove prostorske, časovne in socialne orientacije in ugotoviti, kako se le-te konkretno artikulirajo v danih zgodovinskih dobah in situacijah. Zanima ga razmerje med proizvodi subjektivne zavesti in sistemi družbene komunikacije. Zanj tvori komunikacijsko okolje jedro posameznikovega življenjskega sveta.

Zato poudarja pomen sociologije jezika, raziskovanja družbenih funkcij jezika, saj jezik sploh omogoča procese družbene objektivizacije, institucionalizacije in legitimacije, omogoča družbeno konstrukcijo realnosti. Luckmann razlikuje med označevalno funkcijo jezika in njegovimi simbolnimi možnostmi. V prvem primeru gre za katalogizacijo izkustvenega sveta, v drugem pa za njegovo transcendiranje. Tako pojmuje tudi religijo, ki je ne povezuje izključno s konfesijami, ampak s transcendenco, kot nosilec višjih sklopov smisla. Luckmann (tudi Berger) vidi rešitev v krepitvi posredniških (intermediarnih) ustanov, ki nastopajo v vlogi posrednikov med posamezniki oz. majhnimi življenjskimi svetovi in družbenimi makrosistemi, omogočajo posameznikom, da sodelujejo v družbeni produkciji smisla, obenem pa predstavljajo imunski sistem modernih družb.

Kljub bivanju zunaj Slovenije je bil prof. Luckmann vsekozi povezan z domovino. Tudi na ta način, da je npr. prevzel mentorstvo dveh slovenskih sociologov za post-doktorsko specializacijo na nemških univerzah, v okviru Humboldtove štipendije, ter

je ohranjal prijateljske stike z nekaterimi slovenskimi družboslovci. Brž ko je prišlo do spremembe režima, je z veseljem prevzel tudi predavanja na ljubljanski univerzi, se začel udeleževati diskusij v okviru Slovenskega sociološkega društva, sodeloval je na Socioloških delavnicah in Raziskovalnih taborih v Kamniku in začel objavljati v slovenskih revijah, prevajale so se njegove knjige, požel je velik vpliv in priznanje strokovnega in laičnega občinstva.

Prof. dr. Tomaž, Luckmann spada med najvidnejše osebnosti sodobne sociološke misli. Uvrščen je v sam vrh svetovne sociologije. Že več ko tri in pol desetletja odločilno vpliva na razvoj sociološke vede, nanj pa se sklicujejo tudi teoretiki z drugih področij: od kulturne antropologije do zgodovinopisja, komunikologije in filozofije.

Za vse to, pa tudi zaradi njegovega angažmaja in vpetosti v slovenski kulturni in znanstveni prostor, ga danes proglašamo za častnega člana Slovenskega sociološkega društva.

Utemeljitev pripravila:

Frane Adam: dr. sociologije in red. prof. na Fakulteti za družbene vede Univerze v Ljubljani (Teoretska sociologija, Sistemska teorija in kultura, Metode kvalitativne analize), kjet tudi vodi Center za teoretsko sociologijo, ter sodelavec Fakultete za humanistične študije Univerze na Primorskem. Poleg izvajanja čisto teoretskih raziskav na področjih kot so sistemska teorija, politična sociologija, teorija modernizacije se ukvarja tudi z empiričnimi in aplikativnimi raziskavami razvoja in modernizacije slovenske družbe v kontekstu postsocialistične tranzicije in vključevanja v EU. Je avtor in urednik številnih knjig in člankov v domačem in mednarodnem znanstvenem tisku (okrog 250 registriranih bibliografskih enot), aktivno deluje v domačih in mednarodnih projektih, dlje časa sodeluje z Inštitutom za sociologijo Univerze Erlangen, informacijskim centrom GESIS v Berlinu, Collegium Budapest in Univerzo Mannheim (Zentrum fuer Europaeische Sozialforschung).

Bojan Čas: mag., prof. zgodovine in sociologije na gimnaziji Kamnik (Šolski center Rudolf Maister Kamnik). Proučuje zgodovino sociološke in zgodovinopisne misli na Slovenskem, metodološkoteoretična vprašanja slovenskega zgodovinopisja in sociologije. Njegovi pripevki so objavljeni v zbornikih slovenskih sociologov in zgodovinarjev. Organizira sociološke delavnice (leta 2003 deseta) in Raziskovalne tabore (leta 2003 šesti). Uredil je dva Kamniška sociološka zbornika (1999, 2002) in štiri zbornike Raziskovalnih taborov v Kamniški Bistrici (1999, 2000, 2001, 2002). Leta 2000 je sodeloval na 50-letnici Avstrijskega sociološkega društva z vabljenim predavanjem na temo Recepcija Gumplowiczove teorije na Slovenskem.

Utemeljitev je bila prebrana na letnem srečanju Slovenskega sociološkega društva, dne 9. oktobra 2003 v Portorožu, ob izročitvi listine častnega člana društva prof. Tomažu Luckmannu.